

PROČ JDOU CHLAPI DO VÁLKY

Sociální antropolog a válečný reportér **Radan Haluzík** se zaměřil na etnické konflikty v bývalé Jugoslávii i na Kavkaze, kde strávil více než dva roky. Vznikla z toho kniha s názvem *Proč jdou chlapi do války* (vydává Dokořán).

Jak jste se vlastně dostal ke studiu válečných konfliktů?

Začínal jsem jako válečný reportér na volné noze a psal pro české časopisy. Teprve poté jsem začal vedle biologie studovat ještě antropologii, byla z toho diplomka a pak doktorát na University College London. Přes semestr jsem chodil do školy, tedy spíše do škol, a ve zkouškovém období a o prázdninách psal a fotil někde ve válečných zónách. A jelikož jsem tehdy neměl žádné peníze, byl jsem dost odkázán na lidi, co mě vzali k sobě domů a vyprávěli a vyprávěli. Díky tomu jsem se dostal nejen k bojovníkům, ale k i tamním národoveckým politikům a intelektuálům, kteří to vše formovali. Svou knihu jsem věnoval právě jim – svým hostitelům. Některé z nich navštěvuji i po létech. A často na ně myslím.

Podtitul vaší knihy zní *Emoce a estetika u počátků etnických konfliktů*. Emoce, tomu rozumím, ale co má válka společného s estetikou?

Mluvím o tzv. *politické estetice*. Vztah mezi politikou a estetikou je. Vše co děláme a jak žijeme, naše představy a sny o světě a budoucnosti, to vše je velice důležité. Důležitější, než bychom si mysleli. A v případě postkomunistických etnických konfliktů v Jugoslávii i na Kavkaze je to především politická estetika nacionalismu. Romantická představa, jak je právě ta naše vlast nejkrásnější, její příroda nejzářačtější, lid rasově/kulturně nejčistší a národní hrdinové nejstatečnější.

A protože estetika není jen o kráse ale i ošklivosti, stojí proti tomu *ti druhí*: naši „etniční nepřátelé“. Kteří nám kdysi tak ukřivdili! Ti jsou naopak viděni jako barbarsky necivilizovaní krvelační primitivové, kteří se do naší země listivě historicky vloudili a musíme ji od nich hezky „vyčistit“. No a tady už se dostáváme od zdánlivě nevinné a romantické estetiky ke krvavé praxi nedávných etnických konfliktů: Jejím klíčovým termínem je snaha o násilné „vyčištění“ národního teritoria od těch druhých – tzv. etnické čištění.

Jak to všechno pak souvisí s hlavní otázkou vaší knihy – proč jdou chlapi do války?

Snažím se, na rozdíl od řady současných teorií motivací bojovníků válečných konfliktů, ukázat i jiné zájmy než syrovou snahu po materiálním zisku, politické moci, nadvládě či pomstě (jakkoli ani je nepopírám). Snažím se ukázat některé aspekty jejich určitého nadšení a dokonce spontaneity, tak

foto © Lukáš Biba

jak jsem ji tam tehdy u nich zažíval. Ukázat je, jako – byť jakkoli pro nás politicky pomýlené – ale přece jen lidské bytosti, které mají určitý myšlenkový svět a kterým v životě o něco jde. A vidím zde tři aspekty: je to zaprvé ona již zmíněná nacionalistická politická estetika, zadruhé role velkých masových předválečných opojných emocí, v nichž se to celé odehrává. A zatřetí se to vše pak setkává v předválečných a válečných dramatech a spektaklech, které situaci rozvíří a dostanou do bodu varu.

Co myslíte těmi předválečnými a válečnými spektakly?

Nejprve se sejdou na náměstích statisíce a mají pocit, že nejsou určitým počtem občanů, ale rovnou celým národem. Národem, který se, jak říkají, po komunistickém spánku prý probudil, chce se obrodit, a proto žádá, co mu zákonitě historicky patří. Vzniká opojný pocit národní jednoty, která se však formuje v opozici k těm druhým – právě podobně probuzeným „historickým nepřátelům“ a národnímu ohrožení, které prý vytváří. A to vše má určitý teatrální rituální charakter s masovým skandováním hesel, máváním hořícími zapalovači, zvoněním klíči. Ale občas i s nošením obrazů hrdinů minulosti na transparentech, převlékáním se do krojů, kostýmů hrdinů a později i uniforem... A nadšenci, kterým ten velký zážitek jaksi nestačí a chtěli by jít těm snahám po „záchraně národa“ víc v ústřety, se pak scházejí a formují bojůvky. Předvádí se teatrálně se zbraněmi, pořádají různá cvičení i manévry v ulicích, ale později i přímo v poli... Hlídkují v pohraničí, vartují u cest a dříve či

Radan Haluzík (*1969) vystudoval biologii na Přírodovědecké fakultě UK v Praze a sociální vědy na Karlově univerzitě, Stanfordově univerzitě a na britské University College London. Přednášel na Univerzitě Karlově, FAMU či na New York University v Praze. Zajímá se o otázky vztahu mezi politikou a estetikou, konflikty našeho globalizovaného světa a o život vnitřních periferií měst. Jako sociální antropolog a válečný reportér působil v Bosně, Kosovu, Srbsku, Chorvatsku, Čechensku, Gruzii, Abcházii, Jižní Osetii, Arménii a Náhorním Karabachu. V současnosti mapuje po celém světě fenomén „podnikatelského baroka“ a vypráví příběhy lidí, kteří pro svůj sen překračují hranice státu, zákona, zdraví či svých možností.

později tak vyprovokují nějaký násilný moment, který pak vytvoří eskalaci...

Jak takto vzniklá eskalace dopadla, dnes už víme. Myslíte, že oni sami tehdy tušili, jak to dopadne?

Byli takoví, kteří to tušili a varovali, ale ti obvykle nedostali místo ani na tribunách, ani v médiích. Vakuum po pádu komunistické myšlenkové hegemonie vyplnila hegemonie nová – národní. Kdyby váleční nadšenci, intelektuálové i lídři v čele sami věděli, jak to dopadne, na kolik (vlastně dnes už dekad) jejich snahy odsoudit jejich země do válečného, ale i poválečného – ekonomického a politického – marasmu, asi by je to dost zchladilo.

VĚRA HLOUŠKOVÁ